

รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
ในยุคดิจิทัลทรานส์ฟอร์เมชัน การบูรณาการพุทธบริหารศาสตร์
สู่นวัตกรรมศาสนทายาทอัจฉริยะ*

MANAGEMENT MODEL FOR PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS,
GENERAL EDUCATION DEPARTMENT IN THE DIGITAL
TRANSFORMATION ERA INTEGRATING BUDDHIST ADMINISTRATION
FOR SMART MONASTIC INNOVATION

พระครูสิริปริยัตโยดม ไวยวัฒน์¹ และ มะลิ ทิพพ์ประจง²

PhraBhavanamangkalajarn Thannasampanno¹ and Mali Thipprajong²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: thipprajongmali@gmail.com

วันที่รับบทความ : 24 เมษายน 2026; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 24 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในยุคดิจิทัลทรานส์ฟอร์เมชัน ผลการศึกษาพบว่าสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์กำลังเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างและความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี การบริหารแบบดั้งเดิมเริ่มพบข้อจำกัดในการตอบสนองต่อมาตรฐานการศึกษา

Citation:

* พระครูสิริปริยัตโยดม ไวยวัฒน์ และ มะลิ ทิพพ์ประจง. (2569). รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในยุคดิจิทัลทรานส์ฟอร์เมชัน การบูรณาการพุทธบริหารศาสตร์สู่นวัตกรรมศาสนทายาทอัจฉริยะ.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(4), 1402-1412.

PhraBhavanamangkalajarn Thannasampanno and Mali Thipprajong. (2026). Management Model For Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department In The Digital Transformation Era Integrating Buddhist Administration For Smart Monastic Innovation.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(4), 1402-1412.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ชาติ แม้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 จะช่วยปลดล็อกข้อจำกัดด้านงบประมาณและสถานะทางกฎหมาย แต่การขับเคลื่อนสู่ประสิทธิภาพสูงสุดจำเป็นต้องมีรูปแบบการบริหารที่ทันสมัย องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบคือ "โมเดลพุทธบริหารดิจิทัลเชิงบูรณาการ" (IDBAM Model) ซึ่งเน้นการผสมผสานโลกวิทย์และธรรมวิทย์ผ่านระบบนิเวศการเรียนรู้อัจฉริยะ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการใช้ธรรมาภิบาลข้อมูล เพื่อพัฒนาศาสนทายาทให้มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 (Smart Monks) ที่พร้อมเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในสังคมสากลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การศึกษาพระปริยัติธรรม, ดิจิทัลทรานส์ฟอร์มเมชัน, พุทธบริหารศาสตร์, โมเดล IDBAM, ศาสนทายาทอัจฉริยะ

Abstract

This article analyzes management approaches for Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department, during the digital transformation era. Findings reveal that monastic institutions face structural challenges and technological divides. Traditional management is increasingly limited in meeting national standards. While the Phrapariyattidhamma Education Act B.E. 2562 has resolved budget and legal issues, achieving maximum efficiency requires a modern model. The study proposes the "Integrated Digital Buddhist Administration Model" (IDBAM Model), which integrates secular and Dhamma knowledge through a smart learning ecosystem, collaborative networks, and data governance. This model aims to produce "Smart Monks" with 21st-century competencies, ready to provide sustainable spiritual leadership for global society.

Keywords: Phrapariyattidhamma Education, Digital Transformation, Buddhist Administration, IDBAM Model, Smart Monks

บทนำ

สถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มิได้ทำหน้าที่เพียงสถานศึกษาทั่วไปในระบบการศึกษาไทย แต่เปรียบเสมือน "เบ้าหลอมสำคัญ" และเสาหลักของคณะสงฆ์

ไทยในการสร้างและพัฒนาศาสนทายาทที่มีคุณภาพเข้าสู่สังคม การจัดการศึกษาในรูปแบบนี้มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือการบูรณาการหลักสูตรวิชาการทางพระพุทธศาสนา (นิกธรรมและบาลี) เข้ากับวิชาการแผนกสามัญตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นระบบ การดำเนินงานดังกล่าวมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่พระภิกษุและสามเณรให้มีความรอบรู้ในลักษณะ "Well-rounded" คือการมีความมั่นคงในพระธรรมวินัยเพื่อการรักษาและธำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ควบคู่ไปกับการมีทักษะทางโลกที่เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2542) ในมิติเชิงสังคม โรงเรียนพระปริยัติธรรมยังทำหน้าที่เป็นฐานรากในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์จากทั่วประเทศ ให้สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานภายใต้ร่มบวรพระพุทธศาสนา การดำรงอยู่ของสถาบันเหล่านี้จึงส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติและการสร้างความมั่นคงทางจิตวิญญาณให้แก่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน

ในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรมกำลังเผชิญกับกระแสความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและรวดเร็วจากการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล หรือ "Digital Transformation" ซึ่งมีได้ส่งผลกระทบเพียงแค่การนำเทคโนโลยีมาใช้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบในเชิงโครงสร้างต่อมิติการบริหารจัดการในภาพรวม รูปแบบการบริหารจัดการแบบดั้งเดิม (Traditional Management) ที่เคยเน้นการรวมศูนย์อำนาจและการทำงานตามลำดับขั้นเริ่มพบข้อจำกัดสำคัญที่ฉุดรั้งการพัฒนา ดังนี้

1. ข้อจำกัดเชิงสมรรถนะและการตัดสินใจ ระบบการทำงานแบบเดิมมักประสบปัญหาความล่าช้าในกระบวนการส่งต่อข้อมูลและการตัดสินใจเชิงบริหาร ส่งผลให้สถานศึกษาไม่สามารถตอบสนองต่อมาตรฐานการศึกษาชาติที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและการบริหารงานขาดความคล่องตัว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

2. ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) แม้เทคโนโลยีสารสนเทศจะก้าวหน้าไปอย่างมาก แต่ช่องว่างในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรมระหว่างโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตเมืองและเขตพื้นที่ห่างไกลยังคงเป็นอุปสรรคเรื้อรัง สิ่งนี้ส่งผลโดยตรงประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนสามเณรในบางพื้นที่สูญเสียโอกาสในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และการฉลาดรู้ทางดิจิทัล (Digital Literacy) (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556)

3. ความท้าทายในการบริหารทรัพยากร ข้อยกจำกัดด้านงบประมาณที่ในอดีตยังไม่มีกลไกกฎหมายรองรับที่ชัดเจน ทำให้การลงทุนในเทคโนโลยีการศึกษาและสื่อการสอนที่มีคุณภาพสูงทำได้จำกัด การยกระดับระบบบริหารจัดการให้ก้าวสู่ระดับสากลจึงกลายเป็นภารกิจที่เร่งด่วนและท้าทายอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารในยุคปัจจุบัน

กฎหมายสำคัญที่สร้างแรงขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง คือการตราพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ขึ้น ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562) กฎหมายฉบับนี้ได้ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการปลดล็อกข้อจำกัดเดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน การได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ตลอดจนการรับรองวิทยฐานะของผู้สำเร็จการศึกษาให้สามารถเทียบเคียงคุณวุฒิการศึกษาชาติได้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งหวังให้สถาบันทางศาสนามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างทรงเกียรติและมีมาตรฐาน

วิวัฒนาการและการบริหารจัดการสถานศึกษา

1. จากจารีตสู่ระบบโรงเรียนสมัยใหม่

วิวัฒนาการของการจัดการศึกษาสมัยใหม่ของคณะสงฆ์ไทยมีรากฐานมายาวนานจากการเรียนการสอนภายในวัดหรือ "สำนักเรียน" ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ ต่อมาเมื่อโลกเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ความต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้เท่าทันสังคมจึงนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านจากจารีตสู่ระบบโรงเรียนที่มีโครงสร้างชัดเจน หมายเหตุทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2546 ซึ่งส่งผลให้สถานศึกษาสงฆ์มีสถานะเทียบเท่าโรงเรียนสามัญทั่วไป แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ในการบูรณาการวิชาการทางธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น (พระอุตรคุณารักษ์, 2552)

2. บทบาทของพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ในฐานะธรรมนูญการศึกษา

พ.ร.บ. ฉบับนี้มีได้ทำหน้าที่เพียงกฎหมายจัดตั้งสถานศึกษา แต่ทำหน้าที่เป็น "ธรรมนูญการศึกษาของสงฆ์" ที่ส่งผลกระทบใน 3 มิติหลักที่ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจ

มิติด้านวิทยฐานะ มาตรา 20-25 กำหนดการรับรองวุฒิการศึกษาที่ชัดเจน ปลดล็อกปัญหาการเทียบโอนวิทยฐานะที่เคยเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อของสามเณรในอดีต

มิติด้านงบประมาณ มาตรา 7 กำหนดให้รัฐต้องสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสมและจำเป็น เปลี่ยนจากการอุดหนุนแบบเงินช่วยเหลือเป็นงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาของชาติอย่างเต็มรูปแบบ

มิติด้านโครงสร้างการบริหาร การจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม (กศ.ป.) ช่วยให้การวางนโยบายมีความเป็นอิสระและสอดคล้องกับบริบททางคณะสงฆ์มากขึ้น

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบยุคการบริหารจัดการ

เพื่อให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงเชิงลึก การเปรียบเทียบยุคการบริหารจัดการสามารถสรุปได้ตามตารางต่อไปนี้

ประเด็นการเปรียบเทียบ	ยุคอดีต (Traditional)	ยุคปัจจุบัน (Transitional)	ยุคอนาคต (Digital Transformation)
โครงสร้างองค์กร	รวมศูนย์อำนาจ (Hierarchical)	กระจายอำนาจสู่ฝ่ายงาน	องค์กรแนวราบ (Flat & Agile)
เทคโนโลยี	เน้นเอกสารกระดาษเป็นหลัก	คอมพิวเตอร์พื้นฐานและอินเทอร์เน็ต	AI, Big Data และ Cloud Computing
รูปแบบการเรียนรู้	เน้นการฟังและการท่องจำ	แบบผสมผสาน (Hybrid Learning)	เรียนรู้เฉพาะบุคคล (Adaptive Learning)
บทบาทผู้บริหาร	ผู้สั่งการและควบคุมการปฏิบัติ	ผู้อำนวยความสะดวกในการทำงาน	ผู้นำนวัตกรรมและวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล

ประสิทธิผลการบริหารและแนวคิดพุทธบริหารศาสตร์

1. องค์ประกอบของประสิทธิผลงานวิชาการ (Academic Effectiveness)

ในมิติของการบริหารจัดการ ประสิทธิภาพไม่ได้วัดเพียงแค่ตัวเลขคะแนนสอบหรือจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเท่านั้น แต่ตามแนวคิดของ ภารดี อนันต์นาวี (2551) ประสิทธิภาพในสถานศึกษาต้องพิจารณาจากการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะการสร้าง "ศาสนทายาท" ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานชาติและมาตรฐานทางพระธรรมวินัย การนำระบบประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เช่น EdPEx หรือมาตรฐานการประเมิน

ภายนอกมาปรับใช้ในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสร้างวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (PDCA)

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ

หัวใจสำคัญที่ทำให้การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแตกต่างจากสถาบันการศึกษาทั่วไปคือการนำศาสตร์แห่ง "พุทธบริหาร" มาใช้เป็นแกนกลาง ผู้บริหารต้องมีความเข้าใจในหลัก "สัปปุริสธรรม 7" อย่างถ่องแท้ เพื่อนำมาใช้เป็นเข็มทิศในการบริหารงาน

ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือการเข้าใจนโยบาย มาตรฐานการศึกษา และบริบทของโลกดิจิทัลอย่างถ่องแท้

อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล คือการยึดเป้าหมายสูงสุดคือการสร้างศาสนทายาทเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

ปริสสัญญตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน คือการสร้างเครือข่าย "บวร" (บ้าน-วัด-โรงเรียน) และภาคีเครือข่ายความร่วมมือในยุคดิจิทัล (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538)

จะเห็นได้ว่าประสิทธิผลการบริหารในสถานศึกษามีได้จำกัดอยู่เพียงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเท่านั้น หากแต่เป็นการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณลักษณะครบถ้วนทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมตามมาตรฐานของชาติและพระธรรมวินัย โดยการนำระบบประกันคุณภาพทางการศึกษาเข้ามาประยุกต์ใช้ เช่น แนวทางการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศและกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแบบ PDCA ซึ่งช่วยให้เกิดการยกระดับคุณภาพอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ขณะเดียวกันการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากสถานศึกษาทั่วไป เนื่องจากต้องบูรณาการหลักพุทธบริหารศาสตร์เป็นแกนกลางในการดำเนินงาน โดยผู้บริหารจำเป็นต้องยึดหลักสัปปุริสธรรมเป็นแนวทางในการบริหาร ทั้งการรู้จักเหตุซึ่งหมายถึงการเข้าใจนโยบายและบริบททางการศึกษาอย่างลึกซึ้ง การรู้จักผลซึ่งเน้นการกำหนดเป้าหมายเพื่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา และการรู้จักชุมชนซึ่งเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน รวมถึงเครือข่ายต่าง ๆ ในสังคมยุคดิจิทัล อันส่งผลให้การบริหารจัดการมีทั้งประสิทธิภาพและคุณค่าทางจิตวิญญาณควบคู่กันไปอย่างสมดุล

องค์ความรู้ใหม่ โมเดล IDBAM และยุทธศาสตร์สู่อนาคต

1. เจาะลึกโมเดลพุทธบริหารดิจิทัลเชิงบูรณาการ (IDBAM Model)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลการศึกษา พบว่ารูปแบบการบริหารที่จะนำพาโรงเรียนพระปริยัติธรรมก้าวข้ามความท้าทายในปัจจุบันคือ "IDBAM Model" ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการที่ทำงานสอดประสานกัน

I - Integrated (บูรณาการ) การผสมผสานระหว่าง "โลกวิทยา" (วิชาการสากล) และ "ธรรมวิทยา" (วิชาการทางธรรม) ไม่ให้แยกส่วนกัน แต่ส่งเสริมซึ่งกันและกันผ่านนวัตกรรมการสอน

D - Digital (ดิจิทัล) การสร้างระบบนิเวศอัจฉริยะ (Smart Ecosystem) ที่ไม่ได้มีเพียงแค่ฮาร์ดแวร์ แต่รวมถึงซอฟต์แวร์และแพลตฟอร์มที่รองรับการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime)

B - Buddhist (พุทธ) การรักษาอัตลักษณ์ของสมณสัญญาและจริยธรรมดิจิทัล (Digital Zen) เพื่อให้มั่นใจว่าเทคโนโลยีจะถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมคุณธรรม มิใช่ทำลายหลักการทางศาสนา

A - Agile/Analytics (ความคล่องตัวและการวิเคราะห์) การปรับโครงสร้างการบริหารให้มีความยืดหยุ่น ลดขั้นตอนที่ซับซ้อน และใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ในการวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจเชิงบริหาร

M - Management (การจัดการ) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance) เพื่อความโปร่งใสและประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดสรรทรัพยากร

2. ยุทธศาสตร์ "Smart Monks" สำหรับศตวรรษที่ 21 การสร้างนวัตกรแห่งจิตวิญญาณบนฐานพุทธธรรม

ยุทธศาสตร์ "Smart Monks" หรือ "ศาสนทายาทอัจฉริยะ" คือเป้าหมายสูงสุดของการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในยุคดิจิทัลทรานส์ฟอร์เมชัน ซึ่งมีไม่เพียงการผลิตพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ทางวิชาการและพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่หมายถึงการสร้างศาสนบุคลาการที่มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ที่สามารถประยุกต์ใช้พุทธธรรมเพื่อการแก้ปัญหาสังคมสมัยใหม่ได้อย่างเท่าทันและทรงพลัง โดยมีรายละเอียดเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 มิติดังนี้

2.1 การบูรณาการทักษะ 4Cs บนฐานศีลธรรม (Moral-based 4Cs Skills) ในโลกยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารล้นเกิน (Information Overload) ศาสนทายาทจำเป็นต้องมีทักษะ

สากลที่วิโรจน์ สารัตนะ (2556) และนักการศึกษาสมัยใหม่ให้ความสำคัญ คือทักษะ 4Cs แต่เอกลักษณ์ของ "Smart Monks" คือการนำทักษะเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ผ่านเลนส์ของพระพุทธศาสนา

การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) มิใช่เพียงการคิดเชิงเหตุผลทั่วไป แต่คือการฝึกทักษะ "โยนิโสมนสิการ" หรือการคิดอย่างถูกวิธี การรู้จักจำแนกแยกแยะข้อมูลเท็จ (Fake News) ในโลกออนไลน์ และการวิเคราะห์ปัญหาสังคมด้วยหลักอริยสัจ 4 เพื่อหาต้นตอของปัญหาที่แท้จริง

การสื่อสาร (Communication) Smart Monks ต้องมีความสามารถในการ "สื่อสารธรรม" ผ่านสื่อสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Digital Preaching) ทั้งการใช้ภาษาที่เรียบง่าย การเล่าเรื่อง (Storytelling) และการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อเผยแผ่ธรรมสู่ระดับสากล โดยยังคงความสำรวมในสมณสาธูป

การร่วมมือ (Collaboration) การสร้างเครือข่ายงานเผยแผ่และงานสังคมสงเคราะห์ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การทำงานร่วมกับฆราวาสและองค์กรเครือข่าย "บวร" (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณประโยชน์

การสร้างสรรค์ (Creativity) การใช้นวัตกรรมและสื่อมัลติมีเดียในการสร้างสรรค์ "ธรรมะบันเทิง" (Dhamma Entertainment) หรือสื่อการเรียนรู้ทางธรรมที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดใจเยาวชนรุ่นใหม่

2.2 ความฉลาดทางดิจิทัลและจริยธรรมไซเบอร์ (Digital Intelligence & Cyber Precepts)

ยุทธศาสตร์ Smart Monks มุ่งเน้นการสร้าง ความฉลาดทางดิจิทัล (DQ Digital Intelligence) ซึ่งเป็นเกราะป้องกันสำคัญในยุคทรานส์ฟอร์มเมชัน พระภิกษุสามเณรต้องได้รับการปลูกฝัง "สมณสัญญา" ในโลกไซเบอร์ หรือการรักษาศีลในมิติดิจิทัล (Digital Precepts) เช่น การไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ การสื่อสารด้วยวาจาสุภาพ (สัมมาวาจาในโลกออนไลน์) และการรู้จักบริหารเวลาในการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อกิจวัตรของสงฆ์ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะ การฉลาดรู้ข้อมูล (Data Literacy) เพื่อให้ศาสนทายาทสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เช่น พระไตรปิฎกฉบับดิจิทัล หรือฐานข้อมูลงานวิจัยทางพุทธศาสตร์ทั่วโลก เพื่อนำมาอ้างอิงในการแสดงธรรมและการทำงานวิชาการได้อย่างถูกต้องแม่นยำ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562)

2.3 ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณในโลกเสมือน (Spiritual Leadership in Virtual World) ในศตวรรษที่ 21 บทบาทของพระสงฆ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในศาสนสถาน แต่ต้องขยายขอบเขตสู่โลกเสมือน ยุทธศาสตร์ Smart Monks มุ่งสร้างศาสนทายาทให้เป็น "ผู้นำทางจิตวิญญาณดิจิทัล" (Digital Spiritual Leader) ที่สามารถให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวพุทธ (Buddhist Counseling) ผ่านช่องทางออนไลน์ การนำการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนามาปรับใช้เพื่อเยียวยาความเครียดของคนในสังคมผ่านแอปพลิเคชันหรือห้องเรียนเสมือนจริง ภาวะผู้นำนี้ยังหมายถึงการเป็น "ภูมิคุ้มกันทางสังคม" โดย Smart Monks จะต้องทำหน้าที่ชี้แนะจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (Ethics of AI) และการเตือนสติสังคมเมื่อเกิดกระแสความขัดแย้งในโลกโซเชียลมีเดีย โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 และสาราณียธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความสมานฉันท์

2.4 การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเป็นนวัตกรรมพุทธศาสตร์ (Lifelong Learning & Buddhist Innovator) สุดท้าย ยุทธศาสตร์นี้มุ่งหวังให้ศาสนทายาทเป็น "นักเรียนรู้ตลอดชีวิต" (Lifelong Learner) ที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับตำราเดิม โรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องส่งเสริมให้สามเณรฝึกฝนทักษะการเป็น "นวัตกรรม" (Innovator) เช่น การทำโครงการวิทยาศาสตร์ที่บูรณาการเข้ากับหลักธรรม การพัฒนาแอปพลิเคชันช่วยจำบทสวดมนต์ หรือการออกแบบระบบจัดการขยะภายในวัดโดยใช้เทคโนโลยี IoT กระบวนการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ Smart Monks จะเปลี่ยนผ่านจาก "ผู้รับจ้างถ่ายทอดความรู้" มาเป็น "ผู้ร่วมสร้างสรรค์ปัญญา" (Co-creator of Wisdom) ซึ่งจะช่วยให้พระพุทธศาสนามีความร่วมสมัย (Contemporary) และเป็นที่ยอมรับของมวลมนุษยชาติได้อย่างแท้จริงท่ามกลางความผันผวนของโลกเทคโนโลยี (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2542)

บทวิเคราะห์ท้ายส่วน (Strategic Analysis)

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ Smart Monks มิใช่เรื่องของการละทิ้งจารีตประเพณี แต่คือการ "รักษาแก่น (ธรรม) และปรับเปลี่ยนกะพี้ (วิธีการ)" ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล หากโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถผลิตศาสนทายาทตามรูปแบบนี้ได้สำเร็จ จะไม่เพียงแต่เป็นการแก้ปัญหาวิกฤตศรัทธาในปัจจุบัน แต่จะเป็นการยกระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยให้เป็นโมเดลต้นแบบของการจัดการศึกษาที่ผสานความเจริญทางวัตถุเข้ากับคามงอกงามทางจิตวิญญาณได้อย่างยั่งยืนที่สุดในศตวรรษที่ 21

สรุป

สถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลักของคณะสงฆ์ไทยในการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพทั้งด้านวิชาการและคุณธรรม โดยมีลักษณะเด่นคือการบูรณาการความรู้ทางพระพุทธศาสนากับวิชาการสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบด้านและสามารถดำรงตนได้อย่างเหมาะสมทั้งในทางโลกและทางธรรม สถาบันเหล่านี้ยังทำหน้าที่เป็นโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ขาดแคลน ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความมั่นคงทางจิตวิญญาณของสังคมไทย อย่างไรก็ตามในยุคดิจิทัลทรานส์ฟอร์มเมชัน สถานศึกษาดังกล่าวต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านโครงสร้างการบริหารที่ล่าช้า ความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี และข้อจำกัดด้านทรัพยากร จนนำไปสู่ความจำเป็นในการปรับตัวเชิงระบบ โดยมีพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ช่วยยกระดับสถานะ งบประมาณ และโครงสร้างการบริหารให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันวิวัฒนาการของการบริหารจัดการได้เปลี่ยนผ่านจากระบบจารีตสู่ระบบโรงเรียนสมัยใหม่และก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลที่เน้นความยืดหยุ่น เทคโนโลยี และการเรียนรู้เฉพาะบุคคล โดยบทบาทของผู้บริหารเปลี่ยนจากผู้สั่งการมาเป็นผู้นำนวัตกรรมและผู้สร้างวิสัยทัศน์ ประสิทธิภาพของการบริหารจึงไม่ใช่เพียงผลลัพธ์เชิงปริมาณ แต่เป็นการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพผ่านระบบประกันคุณภาพและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งบูรณาการหลักพุทธบริหารศาสตร์โดยใช้สัปปุริสธรรมเป็นแนวทางในการบริหาร ทั้งการรู้จักเหตุ รู้จักผล และรู้จักชุมชน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและคุณค่าทางจิตวิญญาณ นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดล IDBAM ซึ่งเน้นการบูรณาการวิชาการกับธรรมะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การรักษาอัตลักษณ์ทางพุทธ การบริหารที่คล่องตัวและใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ รวมถึงการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่อนาคตควบคู่กับยุทธศาสตร์ Smart Monks ที่มุ่งสร้างศาสนทายาทอัจฉริยะให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 บนฐานคุณธรรม ทั้งด้านการคิด วิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือ และความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่กับความฉลาดทางดิจิทัลและจริยธรรมไซเบอร์ การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในโลกเสมือน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางพุทธศาสตร์ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนแนวคิดสำคัญคือการรักษาแก่นของพระธรรมควบคู่กับการปรับวิธีการให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ อันจะนำไปสู่การยกระดับการศึกษา

ของคณะสงฆ์ไทยให้เป็นต้นแบบของการพัฒนาที่ผสมผสานความเจริญทางวัตถุและจิตวิญญาณอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2542). *การศึกษาคือการสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- ธนวรรณ อิ่มสมโภชน์. (2563). *การบริหารจัดการสถานศึกษายุคดิจิทัล*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุตรคณารักษ์ (อุตร อุตตมเมธี). (2552). *รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2551). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. ชลบุรี: มนตรี.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.